

Türkiye’de hep başarılı görünen takunyalılar hiç başarılı oldular mı?

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının hedeflerine ulaştığı genel olarak kabul görür. Bu durum, planın değil o planı uygulayanların başarısıdır; planın başarı derecesi, plan başarıyla uygulandığında ortaya çıkan sonucun arzulanan gönenç artışını ne denli sağladığıyla ölçülebilir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının başarılı olup olmadığını somut verilere dayalı olarak tartışabiliriz; ama sonraki Beş Yıllık Kalkınma Planlarının başarısını sonuçlarına bakarak tartışamayız çünkü bu planlarla hedeflenen sonuçlara ulaşılamadı, bu planlar başarıyla uygulanamadı. İşleri planı uygulamak olan DPT’deki kadronun kontrolü “takunyalılar” (Birand, 1996, ss.188) olarak adlandırılan bir ekibin elindeydi. Bu ekip planın uygulanmasındaki aleni başarısızlığa karşın hep başarılı göründü.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planını bu konuda tecrübeli olmayan, genç ve hevesli uzmanlar yürütmüştü. Türkcan’ın (2010) hazırlamış olduğu kitap bu konuda birbirinden ilginç örneklerle dolu; hangisini seçeceğimi bilemedim. Ancak 2 Şubat 1967’de DPT Müsteşarlığı’na takunyalıların başı olarak bilinen kişinin getirilmesinden sonra (Birand, 1996, s. 14) her şey tam tersine dönmeye başladı. DPT girişimcilere verilen teşviklerin kalkınma planının hedeflerine uygunluğunu tescil ediyordu. İlk planda DPT’liler bu doğrultuda çalıştı. Takunyalılar diye adlandırılan ekiple birlikte farklı bir şeyler olmaya başladı. Plana uygun girişimler bulmak o kadar da kolay değildi; üstelik girişimci plana göre teşvik edilen sektörler ya da bölgeler dışında yatırım yapıp üstüne bir de (hakkı tartışmalı da olsa) teşvik alınca olaganüstü kârlı çıkıyordu. Geriye DPT’lileri ayarlamak kalıyordu. DPT’liler gelişmeye karşılık gelen kalkınma planına sadakati bırakıp, ihaneti sadakat olarak sunmaya yarayan çeşitli göstergelerle kendilerini aklayabiliyorlarsa, şu ya da bu nedenden dolayı sıkıştırıldıklarında ahlaki ve vicdani zaafiyete düşebiliyorlarsa ayarlanmakta zorluk çekmezler. Zorlananlar elenir kalan zayıflardır.

Takunya ayakkabının gelişiminin oldukça ilkel bir aşamasına karşılık gelir. Ancak yalın ayak yürümek özgürlükse, ayakkabı yere güvenle basmayı sağlamakla birlikte ayakların ayakkabının içinde tutksaklığına karşılık gelir. Böyle bir yaklaşımla, takunya ise tutsaklıktan

özgürlüğe bir aşama olarak sunulabilir. Takunyacıların temel ideolojik dayanağı böyle kurulan gerilemenin özgürlüğe doğru bir gelişim olduğu tezidir. «Takunyacılık» kavramını gerilemeyi özgürlüğe doğru bir gelişim olarak gösteren ideolojilerle hareket edenler için kullandığımızda, dinden sapmaları cahillere dine bağlılık göstergesi olarak sunan dindarlarla sınırlı kalmaz ve 2. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik olarak en ileri ülkelerden biri olan Türkiye'nin nasıl sürekli gelişme görüntüsü verirken geri kalmışlığa düşürüldüğünü de anlamamızda yardımcı olur.

Takunyalılık okumamışlarla başlamaz. Takunyalılar başlangıçta iyi öğrenim almıştır; ancak bilginin kesin olması gerektiğinden emindirler. Halbuki, kesin bilgi yoktur; bu da, saplantılı biçimde kesinlik arayan zihni, "Bilgi yoktur, inanç vardır." yanılığına düşürür. Bu tür ipini koparmış relativist bir zihin takunyalılar için özseldir. İlk takunyalılar, her ne kadar almış oldukları öğrenimleri -toplumsal prestij sağlamak için kullandıkları zamanlar saklı biçimde, sair zamanlar açık açık- önemsemeseler bile, o öğrenim her türlü faaliyetlerine damgasını vurur ve yaptıklarının kısa sürede tamamen sarpa sarmalarını engeller. İlk takunyalılardan sonra gelenlerin öğrenim bakımından nitelikleri gittikçe düşer, temel dinsel eğitime kadar geriler. Takunyalıların denetimi ele geçirdiği kurumlar uzun vadede düzenli bir yozlaşmaya uğrar.

Takunyalılık durumu Türkiye'yle de sınırlı değildir. Uluslar arası iktisat konusunda araştırmalar yaparken çeşitli uluslar arası kurumlarla ilişkiye geçmemek olası değil. Bunlar arasında önceleri beni en çok hayrete düşüren Dünya Bankası'ydı ta ki "Dünya Bankası'nı takunyacılar oluşturur." varsayımını yapana kadar. Her kurumda çeşit çeşit insanlar bulunur, ama kurumu anlamamızı kolaylaştırıcı bir ya da bir kaç tipoloji öne çıkar; elbette böyle bir varsayım yapmak o kurumda çalışanları ya da onlarla ilişkili olanları doğrudan takunyalı olarak damgalamaya olanak vermez. Bu konudaki muhalefet şerhimi akılda tutarak varsayıyorum ki: Dünya Bankası'nda düzenli biçimde çalışabilmenin ön koşullarından biri takunyalı olmaktır ve ancak takunyalılığının farkına varmamış olduğu konusunda hiç bir kuşku doğurmayacak biçimde davranmak yükselmenin yolunu açar.

Son zamanlarda üniversitelerle eleme sınavı yapan çeşitli kurum ve kurullarda yaşananlarda takunyalılığın belirgin izini görmemek mümkün değil. Zeka bakımından sıradan bir gence Einstein'mışçasına bir görüntü vermek ya da durduk yerde ağlayıp, olduk olmadık yerde nerotik krizler geçiren doğru dürüst öğrenim görmemiş olan bir vaizi çağımızın İmam-ı Gazali'ler, İbn Arabi'ler, Mevlana'lar düzeyindeki yegane bilgisi olarak göstermek kanımca en iyi takunyalılıkla açıklanabilir. Ayakkabıdan takunyaya dönüşün değil; ayakkabının yol açtığı sıkıntıların, ayakkabının sağladığı güvenli durum yitirilmeden ortadan kaldırılmasının bir ilerleme olduğunu aramızdan ne kadar fazla kimse idrak ederse takunyalılığın üzerimizdeki kontrolünü o denli hafifletip takunyalıları o denli hak ettikleri etkisiz marjinaler durumuna düşürebiliriz.

KAYNAKLAR:

Birand, Mehmet Ali, (1996), *Türkiye'nin Gümrük Birliği Macerası (1959-1995)*, İstanbul: AD Yayıncılık A.Ş., 6.Baskı.

Türkcan, Ergun (hazırlayan), (2010), *Attila Sönmez'e Armağan, Türkiye'de Planlamanın Yükselişi ve Çöküşü (1960-1980)*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 298.